

BENİM ELAZIZ'İM

-Bir Sosyoloji Masalı-

Ergün Yıldırım: Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve liseyi Elazığ'da okudu. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktorasını yaptı. Yurt dışında, Leicester Üniversitesinde bir yıl kaldı. Milli Eğitim Bakanlığı ve özel eğitim kurumlarında öğretmenlik görevlerinde bulundu. 2002 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde göreve başladı. 2012 yılında sosyoloji alanında profesör oldu. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesinde dekanlık yaptı. Halen İZU Sosyoloji Bölümünde hocalığa devam ediyor.

İstanbul'da *Kitap Dergisi*, *Bilgi Hikmet*, *Yeni Zemin* gibi dergilerin yayın kurullarında yer aldı. Çeşitli yazıları yayınlandı. Ulusal medyada yorum programlarına katıldı ve Ülke TV'de daimi konuk oldu. *Yeni Şafak Gazetesi'*nde köşe yazarlığı yaptı, yazarlığa şu an *Star Gazetesi'*nde devam ediyor. Yıldırım'ın *Hayali Modernlik*, *Akif'in Leylası*, *Sosyal Teori ve Din*, *Öznenin Ölümü*, *Cihad ve İsyân*, *Üç Tanrı Anlayışı*, *Sufi Sosyoloji*, *Said Halim Paşa*, *Türkiye'de Tarikat ve Cemaatler* gibi kitapları yayımlandı.

Yıldırım, sosyolojinin sosyal teori, modernleşme, din ve aile alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Tarihsel sosyoloji kadar, pratik sosyoloji ile de yakından ilgilenmektedir.

BENİM ELAZIZ'İM

-Bir Sosyoloji Masalı-

Ergün Yıldırım

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Sunuş /	7
Benim Elaziz'im /	9
Pembo /	15
Hacı Murat /	19
Şeyh Sadı Baba /	23
Müderriş Muhammed Acar /	33
Bakırcılar Çarşısı /	39
Meczup, Deli, Kabadayı /	45
Şairler /	57
Klarnetçi Mehmet Şerif /	67
Tespih /	73
Baraj /	77
Apartman /	85
İmam ve Faiz /	91
Anneler, Babalar, Bayramlar /	95
Elektrik /	103
Masallardan Dizilere /	107
Sofi Temmo /	113
İsoçular /	117
Ziyaret /	121

SUNUŞ

İnsan içine doğduğu, ışığın gözüne ilk değdiği, ilk âşık olduğu, ilk kışları ve baharları hissettiği toprakları unutmaz. Dağları, menkıbeleri, masal geceleri, tarlaları, dereleri ve ağaçları içimizde hep yaşamaya devam eder.

Şehir de öyledir. İnsan lokantasında ilk kebab kokusunu aldığı, sinemalarında ilk filmleri seyrettiği, Arnavut kaldırımlarında ilk fayton arabalarına bindiği zamanları hayatı boyunca içinde taşır.

Hayata gözlerimi köye merhaba diyerek açtım. Çocukluğum köyde geçti. Şehirle ergen yaşlarımın başında tanıştım. Meydanına biber satmaya gönderildim, sonra okullarını okumaya... Şehrin zamanı bambaşka. Kokuları, renkleri ve yüzleriyle insanı çarpar. Akışı hızlı ve canlı.

Aşk ve okuma tutkularımızın derinleştiği mekân şehirdir. Taşra şehri de olsa bu gerçeklik değişmez. Şehrin mekânları içimize siner. Meydan ve pazarları, hayat akışı benliğimizi kurar. Sonra bu zamanlar ve mekânlar ne kadar değişirse değişsin içimizdeki o başlangıcı ve ilk biçimi değişmeden devam eder.

Başlangıçlar ve oluşan ilkler benliğimizin temelleridir. Onlarla insan olmaya adım atarız. Hayallerimiz ve rüyalarımız, ruhumuz ve içimiz onlarla oluşur. Ben oluruz.

İlk şehrim Elaziz. Orada hayatın renklerine derinden çarpıldım, ateşli düşüncelerle tanıştım. Kitaplar dünyasına kanatlandım. Bakırcıları burada tanıdım. Pastaneye burada gitmeye başladım. Sinemayı ve filmleri burada gördüm. Elaziz, ilk hayat

okulum... İnsanları sesleriyle, yüzleriyle, ruhlarıyla dünyama daldılar.

Şehir benim oldu, ben de şehrin. Beni tanıdıkça ben de onu tanıdım. Bana dünyasını açtıkça ben de dünyalı oldum. Çarşıları, mektepleri, meydanları beni ilk büyüleyen çehresi. Delileri, şeyhleri, mollaları ile tanıştım.

Benim Elaziz kitabının hikâyesi budur. Otobiyografi de denebilir, sosyoloji ve edebiyatın beraberliğinde bir anlatı da. Şehrin bana eşlik eden sosyolojisi. Kendilik bilincimin oluştuğu mekânlar ve zamanların katmanlarında geziyorum. Sosyolog muyum, hikâyeci mi, masalcı mı? Bilmiyorum. Sosyoloji masala dönüşüyor. Bir şehrin sosyolojik masalı. Masal olmadan hayat olur mu? Benim de masalım bu şehirde oluştu. Şehir oluşurken ben de oluştum.

Kitaptaki denemeler birbirinden bağımsız yazıldı. Çoğunlukla kendi üzerimden Elaziz'i anlatıyorum. Bazen köy de giriyor araya. Köy ve şehir arasında dolaşan bir metin. Edebiyatı seven, ilgi duyan, çocukluğunda şiir yazan bir sosyoloğun şehrini hikâye eden kitabı. 1973 ile 1986 arası bir zamanın içinde yaşanan yoğun değişmelerin gözündeki resimleri. Kendini arayan, mekânı ve zamanı arayan, geçmişi ve geleneği arayan bir ruh bilincinin seyahati.

Bu çalışmada desteklerini gördüğüm şairlerden Sıtkı Caney, Hüseyin Akın, Selim Erdoğan ve yerel tarihçi Mustafa Balan dostlarıma teşekkür etmeliyim. Ayrıca Hece Yayınları'na ve Ömer Faruk Bey'e müteşekkirim.

Yalova, Temmuz 2024

BENİM ELAZİZ'İM

Geleneğimizde insanlar memleketleriyle anılırlar. Ankaravi, İstanbullu, Erzurumi, Mısri... Ben de Harputi olarak anılmak isterdim. Belki de anılan ünlü isimlere öykünmemden kaynaklanıyor bu isteğim. Yine de memleketiyle anılmanın büyük bir anlamı var. Harputi olmak, Harput'un varlığında dünyaya gelmektir. O varlıkta zamanın ruhuna bürünmektir. Gözlerini ışığa bu topraklarda açmaktır. Güneşi, yıldızları ve mavi gökyüzünü burada tanımaktır. Seslerin, kokuların ve renklerin içinde pişerek benliğe kavuşmaktır. Bu nedenle benim için Harputlu olmak dünyalı olmaktır. Varlığa gelişin ilk durağında beşeriyetin içine karışmaya başlamaktır. XIX. yüzyılda Harput'u gezen bir Amerikalı yazar, Harput'ta karşılaştığı bazı insanların Âdem ve Havva'nın bu topraklarda birbirine kavuştuğuna inandığını ve yine insanın gözüne ilk ışığın burada değdiğini söylediklerini aktarıyor. Hakikaten bizler de her Âdem ve Havva olarak kendi topraklarımızda doğarız. Âdem ve Havva bizlerle beraber yeniden doğar! Ne tarih değişir ne de insan. Her daim Âdem ve Havva olarak doğar ve ölürüz.

Elaziz, Harput'tan doğan yeni yetme bir memleket. Nereden bakarsanız bakın yüzyıla varmaz bir tarih! Yıkılan Osmanlı ve yeniden doğmak isteyen bir ruhun ihtiraslı sesleri. Tıpkı Ankara gibi. Yeni bir tarihle yeni bir varlık olmanın shevi arzularına koşan bir varlık! Moderniteye koşan bir padişahın adından alınan bir isim: Ma'muratül Aziz. Sonra padişahlık kalkınca geriye Elaziz kalır, en sonunda da padişahlığı çağrıştıran bütün

kelimelerden ve duygulardan nefret eden bir ihtirasın içinden Elazığ olarak doğar!

Arnavut kaldırımlarının üstünde giden fayton atlarının çıkardığı ayak sesleri hayal meyal kulaklarımda. Acıyan bedenimin ağrılarını dindirmek için kendimi bu şehirde buluyorum. Bir doktorun evinde muayenedeyim. Yine fayton, yine kaldırımlar. Ancak bu defa büyük bir binanın yatakhaneinde buluyorum kendimi. Sonradan fitik ameliyatı olduğumu öğrendiğim zamanlar... Hastanede Pembo nenem ile geçirdiğim acı ve hüznün dolu günler. Çatıdaki küçük soba bacalarını parmaklarıyla işaret ederek, “Bak, kuşlar duruyor orada.” sözleriyle beni avutan Hz. Meryem ruhlu Pembo nenem! Hayatımda tanıdığım en barışçıl kadın, en huzurlu kadın, en insan kadın. Hayatın büyük acılarını azimle, umutla ve huzurla karşılamış bir Anadolu kadını. Kuma kadın ve dul kadın zorluklarından geçmiş bir babaanne.

Elazığ, çocukluğumun son zamanlarında umutlarla dolu bir hülyadır benim için. Otuz kilometrelik köyden traktörle sebze ve meyve torbaları üzerinde oturarak gidilen bir yerdir. Kentin kokusu kebaptır, eğlencesi sinemadır. Henüz ne dediklerini ne de kim olduklarını anlayamadığım ama büyük bir neşe ve merakla izlediğim filmler... Renkler, insanlar ve hareketler beni dünyasına çekiyor. Bu insanların konuşmalarından hiçbir şey anlamıyorum. Kentin bana dokunan en gizemli yanı. Pastaneye gidiyorum. Metal bıçak ve çatala yemek yemenin ürkekliğini ve heyecanını yaşıyorum. Yaş pastayı yemek için amcamın oğlu Ahmet'i ilgiyle takip ediyorum. Şehir parça parça benliğime yayılıyor. Şehirleşiyorum.

Keban Barajı ile Elazığ yeniden doğuyor. Yeni arabalar, yeni kılıklar ve yeni kadınlar dolaşüyor şehrin sokaklarında. Para, kadın ve heyecan sadece şehrin kahvehanelerinde ya da pavyonlarında konuşulmuyor, aynı zamanda bütün hanelerde ve iş yerlerinde fısıltılar hâlinde gündemin ana maddesi. Çığınla para taşıyanlar, yüksek apartman dikenler, dost kadın tutanlar (memlekette dost tutmak derler) ve kumar oynayanlar... Şehir parayla çalkalanıyor. Apartmanlar ve pavyonlar buna eşlik ediyor. Bir günde deği-

şen kılıklar, değişen arabalar ve değişen arzular... Murat yirmi dörtler, renolar ve impalalar... Para, arzudur; arzunun peşinde köpekleştiği şehvettir! Onun çokluğuyla tanışmayanlar onunla nasıl yaşayacağını da bilmezler. Elazığ, bu kronolojide tam manasıyla budur.

Keban Barajı'ndan geriye kalan sadece daracık sokaklarda göğe yükselen çok katlı apartmanlardır. Şehre akan para, geldiği gibi geri gider. Çünkü şövalye ruhlu insanlara ne ticaret yakışır ne de çalışmak! Elazıglıları hep böyle tanımlarım. Güzel giyinirler, hayatı severler, dervişlik ve sarhoşluk âlemini iyi bilirler ve kadınlar (aşk ve namus) için birbirini vururlar! Bu nedenle çığınlar dolusu paraları birer şövalye gibi harcadılar. Onunla ne fabrika ne de imalathane kurdular. Hayalleri ve arzuları uğrunda her şeyi harcamaktan geri kalmadılar. Paraya inanmadılar ve onu olabildiğince ellerinden çabuk çıkarmak istediler. Bunun da iki yolu vardı: Kadın ve kumar.

Elazığ'ın şövalye ruhu hâlâ devam eder. Bu nedenle bugün bile ne sanayisi vardır ne de ticarethanesi. Herkesin peşinde koştuğu şey kahramanlıktır. Bunun son hâli devlet memurluğu. Çünkü devlet, nihayetinde bir davanın içinde mayalandığı dünyadır. Elazığ için devlet, şövalye ruhuyla kahramanlığını deruhte edebileceğin son sığınaktır. Devletçi olmanın sırrı budur. Nitekim Elazıglının devletçiliği bir ideolojiden beslenmez. Devlet, onun için kahramanlığının son kalesidir. Varlığını dünyaya taşıyacağı tek sahnedir.

Dervişlik ve sarhoşluk en çok bu şehirde beraber yaşar. Tekeler ve meyhaneler yüzyıl boyunca bu şehirde varlığını yan yana sürdürmüş. Harput'tan buraya miras kalan mâniler, gazeller ve kasideler ağızdan ağza, kulaktan kulağa akıp gider. Bazen bu iki âlemin insanlarını birbirinden ayıramazsınız. Çünkü ikisi de dosttur ikisi de cömerttir ikisi de dünyadan kopmuştur! En sadık dervişler, sarhoşluk âlemini terk eden insanlardan çıkar. Onlar bir âlemden kopmuş başka bir âleme geçmişlerdir. Yeniden Müslüman olmuş kadar kendi imanlarını taze hissederler. Dervişlik ve sarhoşluk iki babaya tekabül eder: Mafya babası ve

tekke babası. İki de yaygındır. Sadi Baba, dört yüzyıllık Kadiri geleneğin son şeyhidir. Harput şiveli Türkçesiyle Mevlana'dan ve Beyazıt-1 Bestami'den mısralar okur. Nefesinden nefesimize nefes verir. Mektepten değildir, irfan ocağından pişmiştir. Etrafında mekteplerin en makamlı hocaları, profesörler ve yoksul insanlar toplaşır. Meyhaneden kaçıp gelen sarhoşlar da vardır. Sadi Baba, onlara muhabbetle ve mütevazılıkla yaklaşır. Her daim çuvaldızı kendine batırır. Onların ezilmelerine, küçülmelerine izin vermez. İçlerindeki insana seslenir.

Elazığ, Keban Barajı'yla beraber mozaik zeminleri, tavandan sarkan ışıltılı avizeleri, musluktan akan suları, beyaz lavaboları ve kapı zilleriyle apartmandır. Apartman bir şehir olmuştur, şehir apartman. Bunların hepsi beni büyülemiştir. Bedenimin içinde gezdiği şehir, ruhumu da yayıyordur etrafına. Arnavut kaldırımlarında yürürken kunduralarımın tabanlarındaki metal parçaların zemine dokundukça çıkardığı sesler, büyüdüğümü hissettiğim demlerdir. Takım elbisesi provalarından sonra ortao-kullu bir çocuğum artık. En arabesk bir sosyolojiyle köyden şehre inmişim. Okumak için inmişim şehre. Elazığ benim için sinema, kebab ve kaldırımlardan sonra şimdi apartmandır; musluklar, temiz beton zeminler, avizelerden etrafı aydınlatan ışıklar... En son da kitaplar...

Az konuşan ve çok dinleyen bir ergenin dünyasında nasıl yankılanır Elazığ? Kahvehaneleri hiç sevmezdim. Çay bahçelerini arardım hep. Küçüktüler, kentin içindeydiler ancak yeşilliğin güzelliğini taşıyorlardı içinde. Bahar ve yağmursuz günlerde arkadaşlarımla şehrin bu çay bahçelerinde oturdum. Kaldırımlarda yürürken kahvehaneleri sayar, ne kadar da çok sigara içen ve işsiz kalan insan var diye düşünürdüm. Dertlenirdim. Video salgınının kahvehanelere hücum ettiği zamanlarda çok seyrek de olsa film seyredirdim. Sinemadan kopmuştu şehir, ben de kopmuştum. Kadir İnanır ve Orhan Gencebay'ın yerine Müslüm Baba ve Emrah geçmişti. Sigara dumanlarıyla Müslüm Baba'nın derbeder sesleri sarmaş dolaştı.

12 Eylül ile beraber geriye ne Keban Barajı'nın apartmanla-

ryla gelen heyecanlar kalmıştır ne de büyük paralarını kadına ve kumara kaptıran adamların hikâyesi. İmam hatip lisesinde açılan gençliğim, yeni kitaplarla tanıştıkça daha da renklenmeye başlar. İzzet Paşa Camii'nin etrafındaki çay ocakları bizim fikir kulüplerimiz. En ateşli tartışmalar, en şövalye ruhlu havalar ve en kitabi konuşmalar hep burada geçer. Dünyayı bu Elazığ'da konuşuyoruz. Dosto'yu, Fanon'u, Kutup'u, Şeriatî'yi ve Meriç'i Elazığ'la tanıyorum. Her kitap içimizi alevlendiren bir ateş, aydınlatan bir ışık. Dünyayı onlarla kurtaracağımıza inanıyoruz. Devleti bu adamlarla kurtarmaya kendini adanmış genç dimağlarımız. Cemil Meriç'in içinden geçtiği bir şehir... Tütünün, kışın, sefaletin ve hasretin kötü havasını solumuştum Meriç . Bunları duyduğumda onu yeniden şehrimizde misafir ederek bizim gibi farklı insanların da olduğunu ona gösterme isteğini geçiriyorum içimden. Şiirler, makaleler, kitaplar, yazarlar ve filozoflar kahvelerde ve kitabevlerinde her daim konuşumuzdur.

Elazığ, şimdi İstanbul içinden geçerek değişen ruhum için başka bir dünya. Bu bana acı veriyor. Bu acıyı dindirmek için Harput'a koşuyorum. Harput benim ziyaretgâhım. Beni efsunlayan anlam şehir. Bir kış soğuşunda, Sara Hatun Camii avlusundaki şadırvandan akan buz gibi sudan abdest almak, yaz gününün kavurucu sıcaklığında Ulu Cami'nin serin iç avlusunda cumayı kılmak, Feti Baba Türbesi'nin bahçelerinde çay içerek serinlenmek... Eğlence ve ruhaniyetten, iman ve irfandan, sükünet ve muhabbetten bir miraç seferine çıkmak! Kadim kentin tepelerinde dolaşırken masmavi gökyüzünün uçarı mutluluğunu hissetmek! Artık benim için Elazığ, Elaziz'dir; yeniden Harput ruhuyla barışmanın manasıdır. Bu mana ovada değil, ovanın tepesindeki taçtadır; tacın ruhaniyeti ve kadimliğidir.

PEMBO

Pembo diye çağırırlardı onu. Ama biz nenı derdik. Etrafında cıvıldaayan çocuklardık. Bir türlü ondan kopamaz, onunla beraber dönüp dolaşırdık. Ne kadar çok torunu vardı! Nedense bütün çocuklar onun eteklerindeydi. O, ışık; biz de etrafında dönen pervanelerdik. Bir güven ve sevgi halesi vardı. Bizi tutan buydu sanırım. Ne sıkıntı ne acı ne de keder verirdi insana. Her daim varlığından sevgi ve huzur akardı etrafına. Bütün insanları etkileyen buydu. Yediden yetmişe herkesle tek tek ilgilenir; çocuk, kadın, ihtiyar diye ayırmazdı. Evine gelen, kapısını çalan herkesin önünde ayağa kalkardı. Yaşlı olmasına rağmen böyleydi. Önce o kalkardı. Hürmetin bütün derinliğini sükûnetiyle yansıtırđı. Evinden çıkanın önünde kalkar, onu kapıdan çıkarır ve hatta evin birkaç metre ötesine kadar yoldaşlık ederdi. Oysa ondan çok genç olan gelinleri ve oğulları bunu yapmazdı. O, tarihin hürmet kaynağından akıp gelen bir ruhtu. Saygının, hürmetin ve misafirperverliğin kadim anlamını üzerinde taşıyan bir kişiydi.

Pembo, daha çocuk denecek yaştaiken kuma kadın olmuştu. Hatta ikinci kumaydı. Büyükbabam köy ağasıydı ve onu üçüncü kadın olarak almıştı. Bir hasat dönüşü, onu koyunları otlatırken görmüş ve “Sen kimin kızısın?” diye sormuş. İkinci gün de onu ailesinden istemiş. Ancak yeni serpilen bu ağaya karşı asıl büyük ağa, Siyamet Ağa sinirlenmiş. Kendisine sorulmadan nasıl üçüncü kadınla evlenilirdi. Hemen karakola haber uçurmuş. Askerler

de gelip büyükbabamı tutuklamışlar. Ağaların rekabeti, ağaların kanunları ve ağaların azabı Pembo ve onun kocasına da yansımış. Bizim köyün son ağalarındanmış bunlar. Artık ağalardan eser yok şimdi.

Kuma kadın, her tarihte kuma kadındır. Kıskanılır, dışlanır ve hatta evin içinde şiddetlere maruz kalır. Kuma kadın, üzerine kuma gelen kadınların dehşetinden sarsılır. Bu defa sarsılan bütün ev hanesidir. Kuma karşısında yıkılan ilk eş, bütün evi ateşe verir bir gecede. Ateşe verilen hayattır, yuvadır. Kuma kadına maruz kalan kadın, yırtıcı bir varlığa dönmüştür. Etrafına ateş saçan ejderha olmuştur. Kadınların sarsıntıları dehşettir. Evi yakmaya kadar varabilir bu dehşet. Aile tarihimizde evi ateşe veren sadece bu kadın değil, evine ikinci eş alan amcamın birinci hanımı da vardır. Çocukluğumdaki eski evimizin kerpiç duvarlı tahta tavanlarındaki yanık izlerini hâlâ hatırlıyorum. Bu yangın izleri, amcamın üzerine kuma aldığı kadından eser kalmıştı. Annem, evi ateşe veren kadını hep savunurdu, amcamı suçlardı. Evi yakan kadına da üzülmüdü. Bütün kadınların ruhları arasında bir merhamet köprüsü var herhâlde. Bu köprüden birbirlerine akarlar. Annem de öyle yapıyordu. Evi ateşe vermesine rağmen kadının kumalığına ve kötü tutumlara maruz kalmasına üzülmüştü. Üzüldüğü, kadının yaralanan ruhuydu.

Pembo, sadece kumalığın zorluğunu yaşamakla kalmaz. Arkasında dul kadınlık da gelir. Büyükbabam dört erkek ve iki kız bırakarak hayata veda eder. Pembo, bunlarla baş başa kalır. Bütün hayatın zorluğu onun sırtındadır artık. Küçük cüssesiyle oğullarını ve kızlarını ayakta tutar. Çünkü onun küçük cüssesine karşı ruhu büyüktür. O Pembo'dur, yani Pembe. Badem ağacının pembe çiçekleri gibi hayat doludur, güzeldir. Etrafına hayat verir, ailesinin abıhayatı olur. Dul kadın olmak, kuma kadın olmaktan daha da zordur köylük yerlerde. Bütün köy iyilik adına sahip çıkar ona! Herkesin gözü dul kadın üzerinde gezer. Bütün kulaklar onu dinler. Bütün iyilikler dul kadından beklenir. Bütün zafiyetlerden azade tutumlar dul kadında görülmek istenir. Herhâlde dul kadınları kendilerine rakip gördüklerindedir. Özellik-

le kadınlar bu konuda daha hassastır. Kimi zaman dul kadınlara iftirayı yine evli kadınlar atardı. Kadınlar rekabeti berbattır, sınır tanımaz. Bu yüzden köyümüzde kadınlar arasında kavga çok yaşanırdı. Erkekler hiç oralı olmazdı. Sataşmalar, küfürleşmeler ve hatta saç baş yolmalar erkeklerin umurunda olmazdı. “Kadın işine karışılmaz.” düsturu en çok bu kavgalarda görülürdü. Fakat Pembo’nun tek bir gün bile kavgasına rastlamadım. Ne duydum ne de gördüm. Benim gözümde o “Barış Kadın”dı ya da barışın kadını. Üniversite yıllarımda ona böyle diyordum. Hatta bir ara Teresa dedim. O zamanlar bütün televizyonlarda, dünyadaki yoksulluğu ve acıya karşı merhametiyle koşan Rahibe Terasa vardı. Ben de Pembo’yu öyle görüyordum. Ama Pembo, elinden üç el tespihi düşürmeyen imanlı, sofi kadındı.

Barış Kadın, ne kavga ne de küfür tanıdı. En kızgın zamanlarında bile “Bınavı Muhamed Mıstefabe.” (yani Muhammed Mustafa’nın adıyla olsun) derdi. Yine alttan almaya, altta kalmaya, huzur vermeye, güzel konuşmaya ve hürmet etmeye devam ederdi. Fakir akrabalarına daha fazla yakınlık gösterirdi. Onları her zaman büyük bir ilgiyle karşılardı. Bıkmadan hâl hatır sorar, birkaç metre onlarla beraber yürür, mutlaka koltuklarının altına ya da ellerine bir şeyler sıkıştırırdı. Bu fakir akrabalarından Cevdet amca’yı ne kadar da severdi! Bunu bilen bir torunu bir defasında çalan telefonda kim olduğunu soran Pembo’ya, “Cevdet dayı.” der ve o da telefona koşar. Sonra şaka yaptığını görünce çok kızar. Yine “Bınavı Muhammed Mıstafabe...” der. Bize her geldiğinde hediyeler taşırdı. Tarlaya, eve, bostana, harmana ya da bağa... Sebze, meyve, şeker, somun ekmeği, yumurta; sepetle, eliyle ya da koltuğunun altına koyarak getirirdi. Anneliğin bütün merhametini etrafına saçardı. Anne-me kızardım bazen. Neden bu kadar fedakâr bir kadına yeterince önem vermiyordu? Belki de ben yanılıyordum. Hatta ölümünden birkaç sene sonra bunu annemle paylaştığımda annem de ağladı. Ben de konuyu açtığıma çok üzüldüm. Bir daha da bu faslı açmadım.

Pembo, en küçük oğluyla kalıyordu. En küçük gelini Zülfi-